

**KARASSZON DÉNES – PÁKOZDY KATALIN:
MAGYARY-KOSSA GYULA (1865–1944)¹**

**Digitalizálták a Magyar Tudománytörténeti Intézet munkatársai, Gazda István
vezetésével, közreműködött: Szállási Árpád**

„Negyedéves medikus koromban kezdtem érdeklődni a magyar orvosok múltja iránt...” – írja ‘Magyar orvosi emlékek’ című könyvének előszavában Magyary-Kossa Gyula. A négykötetes hatalmas mű azóta a magyar orvostörténelem egyik kiemelkedő forrásmunkájává vált, amelyből bőségesen merítenek a mai kor orvostörténészei, szerzője pedig fénylő betűkkel írta be nevét a magyar halhatatlanok névsorába.

Magyary-Kossa Gyula 1865. január 8-án született Debrecenben. A klasszikus nyelvekben, természettudományokban és művészetekben egyaránt járatos ifjú Kossa Gyula dr. tudományos pályája Bókay Árpád gyógyszerintézetéből indult fejlődésnek. Itt betöltött tanársegédi állásából adjunktusként az Országos Bírósági Vegyészeti Intézetébe került; 29 éves, amikor a Budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen méregtanból magántanárrá habilitálják (1894); két évvel később a M. Kir. Állatorvosi Akadémián a gyógyszerintézet ny. r. tanára, ezt az állását 1937-ben bekövetkezett nyugalomba vonulásáig lelkes odaadással töltötte be. Akadémiai székfoglalóját 1924-ben tartotta ‘Adatok a magyar génius biológiájához’ címmel.²

1939 óta, midőn az Országos Levéltár lépcsőjén elcsúszott és karját törte, alig-alig mozdult ki otthonából. Életének utolsó éveit könyvtárban töltötte, pihenő idejében zongorájánál ült és kedvenceinek – Mozartnak és Beethovennek – remekműveit játszotta. Értékes könyvtárán kívül gazdag arckép-, fénykép- és metszetgyűjteményt hagyott az utódokra.³

A szűkszavú életrajzi adatok által 80 esztendő korlátai közé szorítva egy csodálatosan színes és gazdag élet próbálkozásai, küzdelmei, meglepetései és alkotásai tárulnak fel előttünk. Kotlán Sándor szerint:

„A gyógyszerintézet tanszék működése mind az oktatás, mind pedig a tudományos munkásság tekintetében korszerű keretek között 1896-ban indult meg, amikor e tanszék vezetését Magyary-Kossa Gyula vette át”.⁴

Kísérletes vizsgálataival (mész kimutatása szövettani metszetekből, phlorizin-diabetes, baromfiköszvény előidézése, arzénmérgezés, szénsavmérgezés mechanizmusa, morfiummérgezés, mérgek okozta elmeszesedés, doppingszerek kimutatása stb.), mint kitűnő kísérletező tudós mutatkozott be.⁵ Előszeretettel foglalkozott fiatal kora óta botanikával, ennek tanítását is vállalta 1913-ig, amikor is lemondott róla, hogy idejét teljesen a kísérletes és tudományos gyógyszerintézetnek, valamint másik kedvencének, a medikohistoriának szentelhesse. Linzbauerhoz hasonlóan hangyszorgalmú levéltári kutatások során gyűjtögette a magyar orvosok múltjára vonatkozó adatokat. „Volt olyan év, hogy csak az országos levéltárban nyolc hónapot töltöttem, nap-nap után dolgozva” – emlékezik vissza. Ez a kutatás rendkívül bőséges termést hozott: „Magyar orvostörténelmi adataim száma ma már sok ezerre megy és ha kétszer annyi életem volna, akkor sem tudnám azokat feldolgozni” – írja.⁶

Magyary-Kossa nemcsak a magyar orvostörténelemnek, hanem a magyar állatorvostan történetének is lelkes kutatója volt. 1896-tól 1905-ig elő is adta a hazai állatorvoslás történetét és számos cikkben ismertette e tudomány korai szakának mindaddig ismeretlen, rendkívül érdekes

részleteit. 1899-ben vette át az Állatorvosi Főiskola Könyvtárának igazgatását és neki köszönhető, hogy az nemes céljához méltó színvonalas szakkönyvtárrá fejlődött:

„Mindenesetre kívánatos cél, hogy a Főiskola könyvtára az állatorvosi hungaricumoknak hiánytalan gyűjteménye legyen és egy későbbi kornak kutatója, például a magyar állatorvosi rend történetének jövőendő megírója mindazt, ami tárgyához szükséges, biztosan megtalálja a könyvtárban” – írja 'A m. kir. Állatorvosi Főiskola Könyvtárának katalógusa' című 1902-ben megjelent munkájának előszavában.⁷

„E katalógus 6352 kötet címét adja, közöttük nem egy olyanét, amely sem a Szinnyei-féle könyvészetben, sem a Győry munkájában nem található fel” – írja. A 11 ívnyi terjedelemben megjelent betűrendes és szakok szerinti katalógus megjelenését az 1901/1902 tanévtől kezdve az évi gyarapodást feltűntető pótlékok megjelenése követte. „Összesen 17 pótlék jelent meg, az utolsó az 1917/18 tanévről szóló főiskolai évkönyvben.”⁸

Nagy utánajárás árán, szinte hiánytalanul összegyűjtögette a magyar állatorvosi irodalom legrégebb kiadványait. Nagy fájdalomra volt azonban, hogy Tolnay Sándorról – a „...pesti állatorvosi iskola első, nagyérdemű tanáráról, kinek szakértelmén és buzgóságán fordult meg elsősorban, hogy az állatorvosi intézmény hazánkban... meghonosodott” – nem sikerült arcképet szereznie.

Ebből az időből származik 'Magyar állatorvosi könyvészet' című munkája.⁹ „Ebben a könyvben kerül publikálásra mindazon művek indexe, amelyek az állatgyógyászatra vonatkoznak, s amelyek magyar származású szerzőktől születtek 1472 és 1904 között”¹⁰ – írja e könyvének „praefatio”-jában. A könyv magyar nyelvű előszavából kicseng írójának bölcs életszemlélete:

„Hálátlan feladatra vállalkozik az, aki bibliográfiát ír. Rengeteg fáradsággal olyan könyvet szerkeszt, amelynek tulajdonképpen nincsen is igazi könyv jellege, mert hiszen – nem olvassa senki.”

A majd 350 oldalas könyv nemcsak szerető gonddal gyűjtött számos egyedülállóan értékes adat kiválóan rendszerezett gyűjteménye, hanem egyúttal oly élvezetes olvasmány, amelynek tisztult nyelvezettel írt soraiból a szakma szeretetén kívül rendkívüli írói adottságok is megragadják az olvasót.

S közben gondosan ápolja és fejleszti „hivatalos” szakmáját, a gyógyszertert is. 1901-ben jelenik meg 379 oldalas 'Gyógyszerrendelés' című könyve, 115 ábrával és 357 rendelvényel.¹¹ A kitűnő könyvet akár ma is haszonnal forgathatnák orvos-, állatorvos- és gyógyszerészhallgatóink. A tökéletes klasszikus műveltségű, latinul folyékonyan és hibátlanul író Magyary-Kossa Gyula e könyvében már erősen kiáll a fonetikus írásmód mellett. Rendkívül modern felfogású:

„Nem csekély nehézséget okozott a könyv írása közben az, ami manapság a magyar nyelven tudományosan írónak mindenkor annyi gondot ad: a nyelvezet és a helyesírás. E kettő dolgában most éljük az átmenet korát és a mi szerencsétlenségünk, hogy egyrészt a konok maradiság, másrészt a sokszor túlzó purizmus küzdelmei közé szorulva, a magunk ítéletére marad a választás egy avult régi nézet és egy újdonsült hiperbola között.” (...)

'A mások által feltalált dolgok elrendezése' magyar nyelvű kiadás után idegen nyelven pontosan a Pázmány Péter Tudományegyetem 300 éves jubileumára jelent meg 'Ungarische medizinische Erinnerungen' címen, németül.¹² A 'Magyar orvosi emlékek' német nyelvű kiadása a magyar nyelv szabta sorompók elszigeteltségéből a világ kutatói számára tárta fel a régi magyar orvosok kultúrtörténetéből való emlékek gazdag kincsesbányáját, bizonyítva ezzel is, hogy „a magyar ugaron nemcsak királydinnye és koldustetű terem”. „Ez egy könyv! Az öröm könyve zavaros időkben”¹³ – mondotta róla Sudhoff, a világhírű lipcsei orvostörténész professzor.¹⁴ Mégis, éppen a német nyelven történő kiadás nem volt ínyére Magyary-Kossa Gyula erős és nem is véka alá rejtett németellenességének. Ebbeli meggyőződésének, ahol tehetette, hangot is adott. 1921-ben tartott tanévnitó beszédében¹⁵ a következőket találjuk:

„...sokat beszélünk például arról, hogy kultúránk mennyit köszönhet Németországnak. Ezt nem is fogja tagadni az elfogulatlan ember. Csakhogy az éremnek két oldala van: arról is joggal beszélhetnénk, hogy mennyit veszítettünk a Németországgal való kulturális kapcsolatunk miatt?”

Ahol csak tehetette, szóban és írásban egyaránt kiállt mindazok ellen, „...kik a német tudományosságot a maga eredeti mivoltában, eredeti színében (kivált pedig terjengősségében) terjesztik Magyarországon”. Ezen túlmenően azonban politikailag is állást foglalt a német befolyással szemben, mégpedig úgy, amint az ránézve általában jellemző volt: bátran és leplezetlenül. Ettől nem is lehetett eltántorítani. Fentebb idézett tanévnyitó beszédében a következők olvashatók:

„...a német kultúra hatása nemcsak erőt adó transzfúzió volt hazánk szellemi ereibe, hanem venaesectio is, mégpedig ránk nézve, a különben is vérefogyott, elgyöngült nemzetre nézve nagyon is kártékony érvágás...”

Valóságos hitvallás ez a német befolyással szemben. és ezek a sorok 1929-ben láttak napvilágot! Ilyen vélemény hangoztatása mellett nem csodálkozhatunk azon, ha Magyary-Kossa Gyulát számos támadás érte. Ő azonban, mint „integer vitae scelerisque purus” tántoríthatatlan volt és a támadások nem megalkuvóvá és alkalmazkodóvá, hanem inkább visszahúzódnóvá tették. „A magány és a szabadság mérhetetlen szeretete vonzotta ki a városból a hegyek egyedülvalósága közé” – olvassuk róla.¹⁶ Valóban rezervált, sőt sokszor barátságtalan volt, majd – különösen kora előrehaladtával – mindinkább elzárkózóvá vált. „Si bibliothecam habes, nihil deest” – vallotta ő is Ciceroval és életének utolsó éveit 10 ezer kötetes könyvtárba húzódva töltötte.

Művei ma is élnek. ‘Magyar orvosi emlékek’ című munkája azóta is – Weszprémi ‘Succinctá’-jával és Linzbauer hétkötetes, hetedfélezer oldalas ‘Codex’-ével együtt – a magyar orvostudomány történetének kiapadhatatlan forrása, de ihletője lehetne számos regénynek és kultúrtörténeti munkának is.

Orvostörténeti művei közt bőségben találunk életrajzot (Arányi Lajosról), kultúrtörténetet (Magyar alkímisták, Orvosi gyakorlat a régi Magyarországon, Régi magyar gyógyszerekről és gyógyszerkészítésközletről), társadalomtörténetet (A magyarországi prostitúció múltjáról), babonát (Kigyó az emberben, Szemmelverés), műszótárt (Régi magyar gyógyszerek, Régi magyar betegségnevek, Régi magyar bonctani kifejezések), kuriózumokat és értékes adatok mérhetetlen tárházát. És mindez ragyogó feldolgozásban, élvezetes olvasmányként tárul elénk. „Sat prata bibere” – mondotta Weszprémi szavaival, midőn nagy művének utolsó kötetét útjára bocsátotta, de Zrínyi szavai is illettek volna hozzá:

„Véghez vittem immár nagyhírű munkámat
Melyet irígy idő sem víz el nem moshat,
Sem az ég haragja, sem vas el nem ronthat
Sem az nagy ellenség, irígység nem árthat.”

A ‘Magyar orvosi emlékek’-kel Magyary-Kossa Gyula nemcsak egyszerűen orvostörténelmet írt. Sokkal többet tett ennél: példát mutatott mindannyiunknak. „Longus post me ordo idem petentium decus” – írta művének első kötete elé. Igaza lett. Ma már a Magyar Orvostörténelem kutatóinak hosszú sora jár a „legpuritánabb, a legmagyarabb orvosok egyikének” nyomdokain.¹⁷

*

Röviddel ezelőtt rendezés alá került az ún. Magyary-Kossa Gyula-féle különgyűjtemény. Az ismert orvostörténész haláláig gyűjtötte és kiegészítette az 1939-ben a Pázmány Péter Tudományegyetem Orvostudományi Könyvtárának ajándékozott képanyagát, amely ma a jogutód, a Semmelweis Egyetem Központi Könyvtára tulajdonában van. (...)

Neve már életében fogalomná lett. Mai mércével nehéz az ő sokoldalúságát besorolni, orvos volt-e vagy történész? Polihisztor-e a szónak jó értelmében, vagy csak egyszerűen nyitott, szerteágazó, nagy tudású humánus ember.

„Fiatal orvostörténészeket vett pártfogásba, kik bizalommal keresték fel és hálával vették kritikáját, tanítását. Ő pedig gyönyörködött bennük és munkáikban, mint élete fáradozásának eredményeiben. A legmagyarabb orvosok egyike volt” – írta róla Vámosy Zoltán.¹⁸ Orvos őseit a 17. századig lehet visszavezetni.

Élete utolsó hat évét gazdag könyvtárhoz kötve, családjá körében élte. Balesete szimbolikus is lehetne, hiszen kartörését az Országos Levéltár lépcsőjén szerezte, ami nem sokáig gátolta meg kedvelt Mozart és Beethoven darabjainak zongorázásában. Keszthelyen halt meg 1944-ben.

A különgyűjtemény orvos- és művelődéstörténeti szempontból rendkívül értékes. Jelenleg a képanyag tíz nagyméretű dobozban van elhelyezve, alfabetikus tárgyszórendben. Eredeti dokumentumokat (levelek, kinevezések, meghívók, gyászjelentések), muzeális értékű fényképeket, kéziratokat, könyv- és folyóirat-illusztrációkat, valamint reprodukciókat tartalmaz. Semmelweis Ignácon, egyetemünk névadóján kívül igen sok neves hazai és külföldi orvossal, orvoscsaláddal is foglalkozik a most rendezésre került különgyűjtemény. (...)

Az eredeti anyagok száma kevesebb, így ezeknek értéke nagyobb. Ezekből említék néhányat. A zárójelben levő számok a dokumentumok lelőhelyszámjai. Ioannes Sambucus Zsámboky János (1531–1584) egyik műve 1603-ból nemrég facsimile kiadást ért meg hazánkban. A neves tudósról több eredeti könyvillusztrációnk van. Apró képecskét találunk Joannes Manardus (1462–1536) ferrarai orvosról, aki II. Ulászló magyar király orvosa volt. A maitól eltérő az orvosi kinevezések formátuma is, ezt dokumentálja Laky István (Székesfehérvár) pesti orvos gyanánt kirendelt jelentése 1740-ből. Egy eredeti 18. századi recipe jó összehasonlításként szolgál a mai vényekhez. Balassa János egyetemi tanár kézírását is kézbe vehetjük. Manupropriák (saját kezű aláírások) is találhatóak a gyűjteményben, pl.: „A magyar orvosok és természetvizsgálók 1841-diki második gyűlésén jelenvoltak névsora”.

Nagyon sok újságcikk és könyvrészlet nyújt orvostörténeti adatot. A Budapesti Önkéntes Mentő Egyesület 1937. május 11-én ötvenéves fennállását jubilálta, pár órára „öreg mentők” vették át az orvosoktól a szolgálatot, köztük Korányi Sándor és Nékám Lajos egyetemi tanárok is. Ezt a pillanatot örökítette meg a birtokunkban levő képriport. Büszkén olvashatjuk a riportot, melyet Szent-György Alberttel készítettek, az orvosi Nobel-díj odaítélése után, 1937. október 29-én. Képet örzünk Lengyel Árpád hajóorvosról, aki a Carpathia hajón az egyetlen orvos volt, amikor az elsüllyedt Titanic menekültjeit felvették. Hogyan reklámoztak régen? Ezt is megtudhatjuk „A Bitter-féle Conifera-Spit” segítségével, „amely a fenyőnek hamisítatlan lepárlási terméke, üdítő és fertőtlenítő szer beteg- és gyermekszobáknak, valamint gyermekágyasok szobái számára...”. 1884-ben Török József gyógyszerésznél volt beszerezhető, palackja 80 krajcárért.

Egy eredeti felvétel után, 1905-ben megjelent Lang Ambrus síremlékének a képe, akiről tudjuk, hogy II. Rákóczi Ferenc orvosa volt Konstantinápolyban. Az első orvosa Moller Károly Ottó volt. Tolnai Világlapja is foglalkozott a helyes gyermekneveléssel. Ezt tanúsítja egy cikk, melyben Máday István, a neves ideggyógyász egyetemi tanár – a cikk írója – szerint az ún. csintalan gyermeket helytelen mindenáron szófogadásra, engedelmességre kényszeríteni – károkat okozhat. A kisgyermek cselekvésvágyát a keze ügyébe eső tárgyakon tölti ki. A modern gyermeknevelés nem ismer „rossz” gyermeket. Ez az ún. „rossz” azonos lehet a természetes elevenséggel. A gyermek szabad lélek, csak tudni kell vele bánni. A „Drill”-el személyiségsérüléseket lehet okozni. A fegyelmezést, mint mankót, minél előbb el kell dobni. A verés nem nevelés, a szülő, aki ezzel él, előbb-utóbb megbukik nevelésével. Bicsky berlini orvos találmánya a 'Gép, amely belelát az emberbe'. Ezzel a címmel leírta a „neuroskop-psychogram” működési elvét. Az agyon kívülről elhelyezkedő idegvégződések vizsgálata tükrözi a beteg testi-lelki állapotát, 1934. március 25.

Fényképeink között található egy „Pestis elleni recipe Mátyás király számára”, melyre egy 16. századi bécsi kódexben bukkantak. Van képünk Pápai Páriz Ferenc szülőházáról, amely az 1859-es Vasárnapi Újság hasábjain jelent meg. Képünk van az ún. Morbus Hungaricus¹⁹ feltehető okainak megszüntetésére szolgáló rendszer vázlatáról. Ez egy nápolyi származású orvos találmánya a „Duna vizének s a kútvizeknek megsűrésére járványok alkalmával”. Egy reprodukció a kassai dóm főoltárának 15. századi képéről, amelyen Szent Erzsébet bélpoklos

betegeket ápol. Címlapmásolatunk van 'Bába mesterségre tanító könyv...' német nyelvű eredetijéről, melyet Weszprémi István fordított magyarra és Debrecenben Margitai István által lett kinyomtatva. A fordító Mária Terézia királynőtől briliánsokkal kirakott arany érdemérmét kapott. Hogyan nézett ki egy bőrből készült szemüveg a 16. században? Ez a fénykép segítségével látható, az eredetét a Magyar Nemzeti Múzeumban őrzik. Milyen módszerrel adtak vért két hónapos gyermeknek bárányból. Csoportképek segítségével elég sok neves orvosnak az arcképét tudtuk reprezentálni.

Magyary-Kossa Gyula tudása, sokoldalú elhivatottsága nemcsak figyelmet, hanem tevékenységének további kutatását igényli.

---

¹ Forrás: Karasszon Dénes: Egy magyar orvostörténész. Megemlékezés Magyary-Kossa Gyuláról, születésének 100. évfordulója alkalmával. = Orvostörténeti Közlemények 41 (1967) pp. 21–27. + Pákozdy Katalin: Bevezetés egy orvostörténeti különgyűjteményhez. In: Magyar orvosi emlékek. 5. köt. Bp., 1995. pp. 230–232. (Részlet.)

² Magyary-Kossa Gyula: Adatok a magyar génus biológiájához. = Állatorvosi Lapok, 1924. p. 140., 1925. p. 67, 79.; Athenaeum, 1925. pp. 73–102.

³ V. ö.: Deseő Dezső: Magyary-Kossa Gyula. Necrolog. = Állatorvosi Lapok, 1944. p. 79.; Diósadi Elekes György: Magyary-Kossa Gyula. Necrolog. = Orvosi Hetilap, 1944. p. 348.; Vámosy Zoltán: Magyary-Kossa Gyula. Necrolog. = Orvosi Hetilap, 1944. p. 335.; Zimmermann Ágoston cikke Magyary-Kossa Gyula munkásságáról az Állatorvosi Lapokban (1935. p. 230.)

⁴ V. ö.: Kotlán Sándor: A magyar állatorvosképzés története (1787–1937). Bp., 1941. 210 p., 12 t.

⁵ Lásd: Magyary-Kossa Gyula szakirodalmi működése. = Állatorvosi Lapok, 1944. pp. 101–102.

⁶ Magyary-Kossa Gyula: Magyar orvosi emlékek. 1–4. köt. Bp., 1929–1940. 368, 337, 522, 254 p. (A Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat Könyvtára 121., 122., 128., 168.) Tömörített német nyelvű változata 'Ungarische medizinische Erinnerungen' címmel jelent meg 1935-ben (VII, 368 p., 3 t.). A kéziratban maradt 5. kötet postumusz kiadványként jelent meg: Magyar orvosi emlékek. 5. köt. Bp., 1995. 340 p. [Sajtó alá rend.: Karasszon Dénes, a függelékét összeáll.: Pákozdy Katalin és Molnár László, a szerző életrajzát összeáll.: ifj. Magyary-Kossa Gyula. A művet Horváth Győző jelentette meg a Magyary-Kossa örökösök közreműködésével.]

⁷ [Magyary]-Kossa Gyula: A m. kir. Állatorvosi Főiskola Könyvtárának katalógusa. Bp., 1902. IV, 171 p. (M. kir. Állatorvosi Főiskola kiadványai 6.)

⁸ Kotlán Sándor: A magyar állatorvosképzés története (1787–1937). Bp., 1941. 210 p., 12 t.

⁹ [Magyary]-Kossa Gyula: Magyar állatorvosi könyvészet 1472–1904. Bp., 1904. XII, 346 p. (Állatorvosi kézi könyvtár 8.)

¹⁰ A szöveg eredetije így hangzik: „Hoc libro index illorum omnium, quae ad medicinam veterinariam pertinent, operum publicatur, quae inde ab anno 1472. ad 1904 ab auctoribus Hungaricae originis... referuntur”

¹¹ Magyary-Kossa Gyula: Gyógyszerrendelés. 115 ábrával és 357 rendelvénnyel. Bp., 1901. XVI, 379 p. (Állatorvosi kézi könyvtár 4.)

¹² Magyary-Kossa, [Gyula] Julius: Ungarische medizinische Erinnerungen. Bp., 1935. VII, [1], 368 p., 3 t.

¹³ A szöveg eredetije így hangzik: „Das ist ein Buch! Ein Buch der Freude in trüber Zeit”

¹⁴ Lásd: Gortvay György: A tudománytörténet nemzetközi veszteségei 1945 óta. = Orvostörténeti Közlemények 2 (1956) p. 5.

¹⁵ Magyary-Kossa Gyula: Orvosi szakoktatás és egyetemi élet a régi Magyarországon. In: A Magyar Királyi Állatorvosi Főiskola 1921. évi szeptember hó 14-én megtartott tanévnyitó ünnepélye. Bp., 1921. pp. 13–56.; Állatorvosi Lapok, 1921. pp. 125–126, 139–140.; Uő.: Magyar orvosi emlékek. 1. köt. Bp., 1929. pp. 1–58.

¹⁶ Zimmermann id. mű

¹⁷ Magyary-Kossa Gyulának a humán orvoslás történetével foglalkozó azon tanulmányai, amelyek nem kerültek újra kiadásra a „Magyar orvosi emlékek” kötetiben (– a szerk. összeáll.):

[Magyary]-Kossa Gyula: Anabaptista orvosok Magyarországon. = Gyógyászat, 1907. pp. 486–487.

[Magyary]-Kossa Gyula: A régi magyar orvosnövendék. = Orvosi Hetilap, 1909. pp. 257–259, 272–275, 292–294, 310–311, 326–328, 345–346.

Magyary-Kossa Gyula: Béka. = Magyar Nyelv, 1927. pp. 187–190. [Több betegség régi neve]

Magyary-Kossa Gyula: Apró himlő. = Magyar Nyelv, 1928. p. 46.

Magyary-Kossa Gyula: Hagymás, hagymás-betegség. = Magyar Nyelv, 1928. pp. 121–122.

Magyary-Kossa Gyula: Himlő, francu, himlővásárlás. = Magyar Nyelv, 1928. pp. 278–279.

Magyary-Kossa Gyula: Orvosi kultúránk fejlődéséről és jövő kilátásairól. = Orvosképzés, 1929. pp. 480–486.

Magyary-Kossa Gyula: Leiter Jakabok. = Orvosi Hetilap, 1936. pp. 327–328.

[Magyary-Kossa Gyula] mkgy: A beteg Napoleon. = Képes Vasárnap, 1937. 25. sz. p. 17.

Magyary-Kossa Gyula: Régi magyar encomiumok. = Orvosi Hetilap, 1937. pp. 1045–1047. [A betegséget dicsőítő versek.]

Magyary-Kossa Gyula: Egészség és betegség. In: Therapiai „Pro Memoria”. Ujpest, 1939. pp. 3–6.

[Magyary-Kossa Gyula] MKGY: Vámbéry tetvessége. = Orvosi Hetilap, 1942. 46. sz.

[Magyary-Kossa Gyula] M. K. Gy.: Széchenyi útja Döblingben. = Orvosi Hetilap, 1942. 52. sz.

[Magyary-Kossa Gyula]: M. K. Gy.: Széchenyi eugenetikája. = Orvosi Hetilap, 1943. 14. sz.

[Magyary-Kossa Gyula] M. K. Gy.: Petőfiné (Szendrey Júlia). = Orvosi Hetilap, 1943. 20. sz.

[Magyary-Kossa Gyula] M. K. Gy.: Deák Ferenc betegsége. = Orvosi Hetilap, 1943. 44. sz.

[Magyary-Kossa Gyula] M. K. Gy.: Gróf Batthyány Lajos halála. = Orvosi Hetilap, 1943. 52. sz.

¹⁸ Vámosy Zoltán: Magyary-Kossa Gyula. Necrolog. = Orvosi Hetilap, 1944. p. 335.

¹⁹ A 16–18. században honos bélfertőzés, melynek mibenlétét nem sikerült megállapítani. A Magyarország területén állomásozó katonák kapták meg a betegséget, általában a kiütéses tífusszal azonosították a pestisszerű járványt.